

'Irak houdt zich doorgaans aan

door Eildert Mulder

AMSTERDAM – „Wil je zaken doen dan moet je ophouden met schelden. Vermijd de terminologie van de confrontatie.“ Dat is de raad die diplomaat Van Dam aan iedereen meegeeft die in Irak iets wil bereiken. „Kofi Annan heeft dat begrepen. Hij heeft Saddam met respect bejegend. Dat was een van de oorzaken van zijn succes“.

Van Dam, nu ambassadeur in Ankara, was ambassadeur in Bagdad toen Irak in de zomer van 1990 Koeweit bezette. Deze week kwam er bij de Amsterdamse uitgeverij Bulaaq het boek 'De vrede die niet kwam' uit, een coproductie van Van Dam met Volkskrant-journalist Jan Keulen. Van Dam maakt daarin de balans op van achttien jaar Arabische ervaringen, opgedaan in Beiroet, de Libische hoofdstad Tripoli, Bagdad en Cairo, met een onderbreking van drie jaar waarin hij op het departement in Den Haag werkte.

Van Dam, een arabist, trad in 1975 in dienst bij buitenlandse zaken. Hij was toen nog een van de weinige specialisten op dat departement, waar generalisten de toon aangaven. Na vier jaar binnendienst kreeg hij in 1980 zijn eerste standplaats, Beiroet. Daar maakte hij de Israëlische inval van 1982 mee, en het beleg van die stad. Hij beschrijft hoe hij in een kruisvuur terecht kwam bij het opsporen van een vermiste landgenoot, die later Libanon al bleek te hebben verlaten zonder zich af te melden bij de ambassade. En hoe hij

op verzoek een Nederlandse verpleegster komt ophalen, tijdens de belegering ook al een hachelijk avontuur, die hem doodleuk meedeelt dat ze nog een week bij haar vriendje wil blijven.

Het conflict tussen de Palestijnen en de Israëliërs vormt de hoofdmoot van het boek. De schrijvers geven talrijke voorbeelden waaruit blijkt dat Israël zich bij het Westen meer scheve schaatsen kan veroorloven dan de Arabieren. Ja, zegt Van Dam, hij zou het vanuit zijn Arabische er-

Nederlandse diplomaat kent gevoeligheden van Bagdad

varingen een uitdaging vinden om ook eens ambassadeur te zijn in Tel-Aviv. Wel voorspelt hij dat dat een zware tijd zou worden, vanwege het felle lobbyen van de Israëlische diplomatie. Overigens heeft hij de afgelopen anderhalf jaar gemerkt dat ook de Turken daarin sterk zijn, vooral toen het ging om het verlangde lidmaatschap van de EU.

Het boek behandelt ook uitgebreid andere kwesties in het Midden Oosten. Van Dam vindt het tijdens het gesprek prettig juist daarop in te gaan. Blasé is hij niet, hij vertoont een bijna jongensachtig plezier als hij vertelt hoe blij hij is dat hij al die

Arabische leiders persoonlijk heeft mogen meemaken. Met uitzondering van Saddam Hoessein. Tegen alle regels van het protocol ontvangt die zelfs bij het aanbieden van geloofsbrieven geen buitenlandse diplomaten. Dat laat hij over aan mindere goden.

Persoonlijk contact is een belangrijke manier van informatieverwerving voor politici, zegt Van Dam. De Egyptische president Hosni Moebarak praat veel met buitenlandse politici en diplomaten. Zijn Syrische collega Hafiz Al-Assad wijst ook niet alle contact af, al is hij minder open dan Moebarak. Assad geeft graag 'colleges' aan zijn gasten, die zes uur kunnen duren. „Maar Saddam leeft op een eilandje“, aldus Van Dam. Wat het extra-opvallend maakt dat VN-chef Kofi Annan wel met Saddam zelf heeft onderhandeld over het laatste akkoord.

„Irak is een drama“, zucht hij. „Al dat talent dat verloren gaat. Het was een land dat alles meehad. Het had de natuurlijke rijkdom van de olie, maar daarnaast ook nog eens een moderne landbouw en een hoog opleidingsniveau.“ Prettig kun je Van Dams ervaringen met de Iraakse autoriteiten niet noemen. Na de bezetting van Koeweit bijvoorbeeld kreeg hij te maken met de gijzeling van Nederlanders. Toch is er bij hem ruimte overgebleven voor nuances.

Het argument van de Irakezen, dat de inspecties van de paleizen in elk geval met het nodige respect dienen te geschieden werpt hij niet bij voor-

baat in de prullebak als een smoes om de boel te saboteren. Kort na zijn aankomst in Bagdad bleek hem al hoe gevoelig de Irakezen zijn voor hun presidentiële terreinen. Bij een militaire luchtshow kwam een Egyptisch toestel even boven een paleis, waarschijnlijk per ongeluk. Zonder waarschuwing haalden ze het neer. Van Dam: „Natuurlijk heeft dat met veiligheid te maken, de angst voor een aanslag. Maar die paleizen zijn ook een soort heiligdommen. En dan kun je je voorstellen wat er gebeurt als die inspecteurs op een naar Iraakse maatstaven onbehouwen manier zeggen dat ze die paleizen willen inspecteren“.

Over het demoniseren van Saddam Hoessein heeft hij zo zijn bedenkingen, niet uit liefde voor de dictator of ter vergoelijking. Hem zit dwars dat het Westen pas na de bezetting van Koeweit, van de ene dag op de andere, Saddam afschilderde als een duivel: „Dat hadden ze ook moeten doen in 1988, toen de Irakezen de Koerdische grensstad Halabdia met chemische wapens bombardeerden. Of toen ze chemische wapens gebruikten tijdens de Iraanse offensieven in de jaren tachtig. Maar dat gedoogden we toen allemaal. En nu zeggen we: zie je wel, Saddam heeft chemische wapens gebruikt.“

Hij haalt de Britse journalist Robert Fisk aan. Die beschreef onlangs in zijn krant The Independent hoe hij in de jaren tachtig in een bus zat met gewonde Iraanse soldaten. Ze rochelden van het Iraakse mosterdgas, het voertuig stonk ervan. Toen Fisk

zijn afspraken'

dat opschreef zei een Britse diplomaat tegen zijn hoofdredacteur: „Bob schijnt de situatie niet te snappen“. Volgens hem vocht Irak een oorlog voor het Westen tegen het islamitische fundamentalisme.

Toen Fisk twee jaar later, na de inval in Koeweit, schreef dat de Fransen Saddam gevechtsvliegtuigen hadden verkocht, de Duitsers gas en de Amerikanen helikopters om pesticiden te verspreiden, bedoeld voor gewassen maar ook gebruikt tegen mensen, vonden ze dat hij oude koeien uit de sloot haalde.

'Je moet zo'n land met gelijke munt terugbetalen'

Van Dam relateert het vrij algemene beeld dat er met de Irakezen geen afspraken mogelijk zijn. Als doorslaggevend bewijs voor de Iraakse onbetrouwbaarheid geldt de manier waarop Saddam in 1980 tijdens een tv-toespraak het verdrag van Algiers, dat de grensgeschillen met Iran regelde en dat hij zelf in 1975 had ondertekend, verscheurde. Van Dam kon geen bevestiging vinden van die anecdote. Het doet hem denken aan de later verzonnen Arabische radio-uitzendingen, die volgens de Israëliërs in 1948 de Palestijnen oproepen te vluchten. Van Dam: „Het klinkt pijnlijk, na al

die moeilijkheden met de wapenspecties, maar de Irakezen houden zich meestal goed aan hun buitenlandse verdragen. Laat ik liever zeggen, aan verdragen die ze uit vrije wil hebben ondertekend. Irak heeft het verdrag van Algiers pas opgezegd nadat Iran het totaal had gesaboteerd. Het had Irakezen zelfs aangezet tot opstand. Het is een Iraaks patroon. Als ze denken dat ze in hun recht staan, waarschuwen ze een aantal malen en dan slaan ze hard toe. Zo ging het met Koeweit ook. Een paar maal zeiden ze dat ze moesten ophouden meer olie op te pompen dan het hun door de Opec toegewezen quotum. Toen dat geen resultaat had sloegen ze toe. Ik keur dat niet goed, maar ik beschrijf een patroon“.

Belangrijk vindt Van Dam *reciprociteit*, het betalen met gelijke munt. Vanuit Bagdad drong hij daarop aan bij het ministerie van buitenlandse zaken in Den Haag. Na de bezetting van Koeweit kreeg hij te maken met de gijzeling van Nederlanders. Toen de Irakezen de Nederlandse ambassadeur in Koeweit niet lieten gaan stelde Van Dam voor om ook een Iraakse diplomaat in Nederland vast te houden. Den Haag zag daarvan af.

Een ander voorbeeld: buitenlandse diplomaten in Bagdad moesten toestemming vragen als ze de hoofdstad wilden verlaten. „Twee zoons van de Iraakse ambassadeur studeerden in Leiden. Ik heb voorgesteld hen net zo te behandelen.“ Toen dat

Nikolaos van Dam, ambassadeur in Turkije.

FOTO ADRIE MOUTHAAAN

ook gebeurde ontboden de Irakezen na een dag al Van Dam: wat dat te betekenen had. Van Dam: „Het had dus effect“. Maar Den Haag zette niet door. Van Dam: „Het zal wel een mengsel van motieven zijn geweest. Ze zijn bang voor escalatie, of ze laten het slossen. Het is ook een

hoop werk voor de afdeling protocol. Maar reciprociteit is wel erg belangrijk. Je maakt er mee duidelijk dat er een grens is“.

• Nikolaos van Dam en Jan Keulen: De vrede die niet kwam. Bulaag, Amsterdam. 220 blz. f 38,50